

I STÄLLET FÖR VÅLD

Av Inga-Greta Agrell

De ödesdigra störningar på barnets personlighetsutveckling som en våldsindoktrinerande uppfostran åstadkommer har tidigare diskuterats på denna sida (23/12 -67) av dr Inga-Greta Agrell, överläkare vid Hisingens barn- och ungdomspsykiatriska klinik. Hon återkommer nu med två artiklar om uppfostran utan våld. Den första publiceras i dag, den andra i morgon. Här hävdar hon bl.a. att man kan börja med »resonemangsuppfostran» redan strax efter det att barnet fyllt ett år.

DAGLIGEN MATAS VI med rapporter om våldsdåd, terror och nya raffinerade tortyrmetoder. Man känner sig löjlig — som den lilla pipande musen inför det rytande lejonet i öknen när man försöker arbeta fram metoder att lära barn att klara sina anpassningskriser utan de primitivreaktioner som våldshandlingar innebär. Och ändå kan vi inte komma åt de globala skeendena utan att börja på det individuella planet — med barnen — och ju tidigare dess bättre.

Jag vill här ge några synpunkter på barnuppfostran med avståndstagande från våld — en motindoktrinering om man så vill.

Villkor för en beräknelig effekt av våra försök till påverkan är att barnens primära behov är fyllda. Ett fysiskt eller psykiskt svältande barn reagerar oberäkneligt och utanför normalvariationen.

FYSISKT SVÄLTANDE barn finns väl inte i välfärdens Sverige? Vid diskussion med berörda parter kommer det fram, att vissa barn kan få gå utan mat från en relativt tidig skolfrukost till långt fram på eftermiddagen, det har rört sig om 4—5 timmars intervall mellan måltiderna, vilket många

barn helt enkelt inte orkar med — de får lågt blodsocker och parallellt därmed en påverkan på humör och psykisk balans, som kan vara till nackdel både i skolan och vid hemkomsten. Plats för reformer! Goda förslag finns och har på en del håll genomförts.

De elementära psykiska behoven kan för alla åldrar sammanfattas: Kontakt. Aktivitet. Trygghet.

KONTAKTBEHOVET har tre komponenter: den kroppsliga, den emotionella och den intellektuella. Spädbarnets behov av kroppslig närhet kompletteras snart av sökandet efter emotionell kontakt. Redan vid ett par månaders ålder möter vi

barnets kontaktleende och glädje över blickkontaktens spel. Den emotionella kontakten dominerar snart över den rent kroppsliga och successivt blir kraven på intellektuell kontakt allt större utan att de andra komponenterna i totalkontakten försvinner.

AKTIVITETSBEHOVET omfattar krav på sysselsättning och sysselsättningsmaterial avsett för varje ålder.

TRYGGHETEN omfattar tillfredsställda behov av kontakt och aktivitet men därjämte att uppleva sig själv som accepterad och uppskattad. Inte för att man är duktig utan för att man är Peter eller Brita — just den man är. Man behöver — eller bör — inte bortförklara eventuella svårigheter. Man kan mycket väl säga som en mamma häromdagen: »Visst är du besvärlig, vi har det jobbigt med varandra, men jag tycker hemskt mycket om dej». — Det var en harmonisk gosse som sa till sin gudmor: »Om du tycker det är för sällan att jag kommer och äter lunch hos dej bara en gång i veckan, så kan jag nog tänka mej att komma en gång till». Så säger man bara om man vet sig älskad och är trygg i det medvetandet. — Det bör framhållas, att för att barn ska känna sig trygga behöver de gränser. Man talar om de fasta normernas stödjekorsett. Den behöver inte bara en viss grupp barn — den behöver alla barn. Men normerna ska vara satta så att även de unga accepterar dem — normerna ska vara en produkt av samarbete mellan generationerna.

Exempel på några viktiga mekanismer för beteendemönstrets utveckling: Vanebildning, härmning, inprägling, affekt-laddning, åldersutveckling, bearbetning. Vi kan använda dessa mekanismer som inkörsportar för påverkan.

VANEILDNINGEN. Om jag här använder mig av det i modern fostran inte så populära uttrycket dressyr, så vill jag erinra om devisen i stadgarna för stadens hundsportförening: Där våldet börjar slutar dressyren. Om vi talar om dressyruppfostran och resonemangsuppfostran, så innebär dressyruppfostran spädbarnsålderns inskolning till goda vanor i fråga om sömn, mat, skötning o.s.v. En unge, som tidigt fått förnuftiga vanor, trivs med dem och fortsätter gärna själv att bilda sådana långt sedan dressyruppfostran övergått i den långt viktigare resonemangsuppfostran, som kan börja ganska snart efter 1-årsåldern — den bör möta barnets behov av intellektuell kontakt. Vi vet att de tidigt skapade vanorna kan ge utomordentligt fasta beteendemönster — något som vi kan begagna oss av i vår fostran.

HÄRMNING, IMITATION, också ett viktigt moment i utformningen av beteendemönster. Villigt, medvetet och omedvetet tar barnet efter den till vilken känslobindning finns — men omedvetet även efter andra i sin omgivning ja, t.o.m. den som kanske är föremål för en hjärtlig avsky. Det finns ett gammalt barnpsykiatriskt talesätt: »Aggressivitet föder aggressivitet». Vi har alltså att tänka på att inte bara mot relativt ovidkommande personer utan även mot barnet iaktta det beteende vi önskar få tillbaka.

INPRÄGLING: Ett beteende fixeras fastare, ju mer det upprepas, och kanske mest om det återkommer i olika sammanhang. Man kan kalla det en kontrapunktisk påverkan. Detta gäller inte minst i fråga om våld i uppfostran. En enstaka våldshandling kan inge barnet rädsla för fostraren, men om barnet blir våldsindoktrinerat beror på om fostraren accepterar våldet eller ej. Om handlingen ursäktas med en förklaring att detta var ett »lagom straff» för en begången förseelse innebär det ett accepterande av våldet och försök att på barnet överföra samma uppfattning. Om fostraren tar avstånd från sitt handlande — en enstaka överilning — förklarar att det var humöret som sviktade och att man inte får slåss, så kan det aldrig bli tal om en våldsindoktrinering. Barn är otroligt lyhörda för nyanser i bearbetningen av de interhumana konflikterna i familjen.

AFFEKTLADDNINGENS betydelse är påtaglig. Är barnet bundet till fostraren med starka känsloband, är det naturligt att påverkan blir starkare än om ingen sådan bindning finns. Om den emotionella inställningen är negativ från barnets sida, blir motståndet mot påverkan stort, men trots bristen på såväl intellektuell som emotionell resonans, kan härmningseffekten slå igenom spärrarna och komma att i alla fall prägla beteendet. Inom barnpsykiatrin möter vi ofta ungdomar som står i stark opposition till föräldrarna, men som ändå i en affektladdad situation har exakt samma beteende som någon av dessa. Detta sagt som en varning att inte i oträngt mål försöka påverka den som är i personlig opposition. Bättre då att låta en neutral person försöka med det man själv misslyckas med i fostran.

ÅLDERSUTVECKLINGEN spelar stor roll för utformningen av ett beteende. Varje krav vi ställer bör stå i relation till barnets ålder och utveckling. Råder tvekan, bör man diskutera kraven med fackmän inom psykiatri, psykologi eller pedagogik.

BEARBETNINGSMEKANISMEN är väsentlig. Vi använder i vår fostran alldeles för mycket av avledande behandling. Vår uppgift är inte bara att släta över, gå fram med hertassen, utan att verkligen hjälpa våra ungdomar att bearbeta problem och företeelser, både ur globala och individuella aspekter. Allt detta matande med underhållningsvård i massmedia är olustigt i belysningen av inlärningspsykologien. Det innebär en risk för avtrubning, oavsett om hjälten eller skurken får stryk. Om de unga fick tillfälle att diskutera och bearbeta sina intryck, skulle det kanske innebära en effektiv motindoktrinering.

Våld föder våld. Här Per Oscarsson som en lärare, retad över bristningsgränsen, i Ole dole doff.